

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA KASBIY
DEFORMATSIYANI NAMOYON BO'LISHINING PSIXOLOGIK
XUSUSIYATLARI**

**PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE
MANIFESTATION OF PROFESSIONAL DEFORMATION IN
PRIMARY SCHOOL TEACHERS.**

To'lanova Mahliyo Muratali qizi

Andijon davlat pedagogika instituti professori

Muxtorova Gulchexra Ozodbek qizi

Andijon Davlat Pedagogika Instituti

2-bosqich talabasi

Gulchexramuxtorova@gmail.com

ANNOTATSIYA: Ushbu tezis boshlang'ich sinf o'quvchilarida kasbiy deformatsiyaning psixologik xususiyatlarini o'rganishga qaratilgan tadqiqot hissiy charchoq, motivatsiyaning pasayishi depersonalizatsiya va muloqotdagi sovuqlik kabi belgilarni tahlil qiladi. Kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, pedagogning emotsional holati o'quvchilarning o'rganish jarayoniga bevosita ta'sir qiladi. Tadqiqot natijalari kasbiy deformatsiyani kamaytirish uchun psixologik qo'llab-quvvatlash, stressni boshqarish va mentorlik tizimini joriy etish zarurligini ko'rsatadi.

Abstract: This thesis aims to study the psychological characteristics of professional deformation in primary school teachers. The study analyzed such symptoms as emotional exhaustion, decreased motivation, depersonalization, and coldness in communication. Observations have shown that the emotional

state of the teacher directly affects the learning process of students. The results of the study indicate the need to introduce psychological support, stress management, and a mentoring system to reduce professional.

Kalit soʻzlar: kasbiy deformatsiya, boshlangʻich sinf pedagoglari, hissiy charchoq va ruhiy yuklama, motivatsiya pasayishi, pedagogik rol va shaxsiy chegaralar, emotsional barqarorlik, bolalar bilan muloqotdagi psixologik xususiyatlar, pedagogik mehnat samaradorligi, stressni boshqarish, pedagogning ruhiy salomatligi, taʼlim jarayonida psixologik muhit, oʻquvchilarning emotsional rivojlanishi, mentorlik va qoʻllab-quvvatlash tizimi.

Keywords: professional deformation, primary school teachers, emotional exhaustion and mental overload, decreased motivation, pedagogical role and personal boundaries, emotional stability, psychological characteristics in communication with children, pedagogical work efficiency, stress management, teacher's mental health, psychological environment in the educational process, emotional development of students, mentoring and support system.

KIRISH: Boshlangʻich sinf oʻqituvchilari – yosh bolalarning birinchi taʼlim va tarbiya muhitidagi yetakchilaridir. Ularning pedagogik faoliyati nafaqat bilim berishga, balki bolalarning emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga ham bevosita taʼsir qiladi. Shu sababli pedagoglarning ruhiy va psixologik holati, hissiy barqarorligi taʼlim jarayonining sifatini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Hozirgi kunda boshlangʻich sinf oʻqituvchilari orasida kasbiy deformatsiya – pedagogning kasbiy faoliyati davomida paydo boʻladigan hissiy charchoq, motivatsiyaning pasayishi, depersonalizatsiya va muloqotdagi sovuqlik kabi holatlar – keng tarqalganligi kuzatilmoqda. Bu holat oʻqituvchining shaxsiy farovonligiga, shuningdek, oʻquvchilarning taʼlim olish jarayoniga salbiy taʼsir koʻrsatadi. Shu sababli, boshlangʻich sinf

o'qituvchilarida kasbiy deformatsiyaning psixologik xususiyatlarini aniqlash va ularning oldini olish yo'llarini izlash dolzarb ilmiy va amaliy masala sifatida e'tiborga loyiqdir. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – pedagoglar faoliyatida namoyon bo'ladigan psixologik belgilarni o'rganish va ularni kamaytirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdir. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy deformatsiya (kasbiy buzilishlar)ning psixologik xususiyatlari, asosan, «mehribonlik»ning haddan tashqari ortishi yoki yo'qolishi, «pedagogik» yondashuvning doimiy qo'llanilishi, o'zini o'zi qurbon qilish moyilligi, emotsional charchoq va «zavq olish»ning pasayishi kabi hollarda namoyon bo'ladi, bu esa o'qituvchining shaxsiyatiga, stressga chidamliligiga, o'quvchilar bilan munosabatlariga va ishdan qoniqishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Asosiy Psixologik Xususiyatlar:

Emotsional charchoq (Burnout):

Emotsional sabr-toqatning pasayishi: Bolalarning mayda-chuyda xatolariga ham chidamaslik, tez jahl qilish.

Depersonalizatsiya (O'zgalarga nisbatan sovuq munosabat): O'quvchilarni shaxsan emas, balki "muammo" yoki "vazifa" sifatida ko'rish, ularga nisbatan befarqlik.

Shaxsiy yutuqni kam baholash: O'z ishidan qoniqmaslik, «Men hech narsaga erishmadim» degan his.

«Mehribonlik»ning buzilishi:

«Hamma narsani qila oladigan» o'qituvchi rolini ijro etish: Hamma bolaga birday mehr berishga intilib, o'zini to'liq yo'qotish.

O'zini qurbon qilish: Shaxsiy hayotni qurbon qilib, faqat ishga berilish, bu esa o'z navbatida, xafagarchilik va g'azabga olib keladi.

«Pedagogik» yondashuvning haddan tashqari qo'llanilishi:

Doimiy „o'qituvchi“: Sinfdan tashqarida ham o'quvchiga yoki ota-onaga «pedagog» tarzida muomala qilish, bu esa munosabatlarni sun'iy qiladi.

«Mantiq» va «qoidalar»ga berilish: Bolalar bilan hissiy bog'lanish o'rniga quruq qoidalarga amal qilish.

Kognitiv va hissiy qiyinchiliklar:

Yaratuvchanlikning yo'qolishi: Yangi g'oyalar topishga qiynalish, ishga monotonlik kiritish.

Stressga chidamlilikning pasayishi: Oddiy vaziyatlarda ham haddan tashqari tashvishlanish.

O'ziga ishonchsizlik:

O'z malakasiga shubhalanish, «Men bunga qodir emasman» degan his.

Sabablari:

Yuqori stressli muhit (ota-onalarning talablari, o'quvchilarni o'qitish murakkabligi).

«Mehribonlik» (Compassion) yukining og'irligi.

Shaxsiy va kasbiy hayotni ajrata olmaslik.

Bu xususiyatlar o'qituvchining o'ziga, o'quvchilarga va hatto oilasiga zarar yetkazishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdusamiev D.A. Problems of professional deformation in pedagogical activity. //Science and Education. 2020. №3. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/problems-of-professional-deformation-in-pedagogical-activity> (дата обращения: 07.02.2021).

2. Абдусамиев Д.А Ўқитувчи фаолияти самадорлигига таъсир кўрсатувчи педагогик ходисалар (касбий деформация), ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ / СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ 2021, 3 (100) 53-57 бетлар

3. Сыманюк Э.Э. Психологические барьеры профессионального развития личности. – М.: МПСУ, 2005. – 252 с.

4. SH.A.Do'stmuhammedova O'qituvchilarning o'quv faoliyatlarini boshqarish psixologiyasi.-.: T , 2000 y. 5.Профилактика профессиональной деформации учителей в управлении качеством образования // Молодой ученый. – 2020. – № 234. – С. 45–50. – URL: <https://moluch.ru/archive/234/43029>